

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Dvě podoby poezie Josefa Hanzlíka

Bakalářská práce

Autor:	Veronika Nováková
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání Historie se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: **Veronika Nováková**

Studium: P121317

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Dvě podoby poezie Josefa Hanzlíka**
Název bakalářské práce AJ: The Two Forms of Josef Hanzlík's Poetry

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Srovnání dvou etap básnického díla (veršů z šedesátých a osmdesátých let 20. století) z hlediska tematického, motivického, výrazového a ideového." Základní literatura: Janoušek a kol.. Dějiny české literatury 1945-1989, III, IV, Praha 2008 Křivánek, Vladimír: Kolik příležitostí má báseň, Brno 2007

Anotace:

Srovnání dvou etap básnického díla (veršů z šedesátých a osmdesátých let 20. století) z hlediska tematického, motivického, výrazového a ideového." Základní literatura: Janoušek a kol.. Dějiny české literatury 1945-1989, III, IV, Praha 2008 Křivánek, Vladimír: Kolik příležitostí má báseň, Brno 2007

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Oponent: PhDr. Zdeněk Šanda, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.4.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 4. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucímu bakalářské práce prof. PhDr. Vladimíru Křivánkovi, CSc., za jeho cenné rady a ochotu při vedení mé práce.

Anotace

NOVÁKOVÁ, Veronika. *Dvě podoby poezie Josefa Hanzlíka*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 46 s., Bakalářská práce.

Cílem této bakalářské práce je srovnání dvou etap básnického díla Josefa Hanzlíka (veršů z šedesátých a osmdesátých let 20. století) z hlediska tematického, motivického, výrazového a ideového. V první kapitole bude představen nástup mladé generace básníků 60. let a následující podkapitola se zaměří na hlavního představitele této generace, kterým byl Josef Hanzlík. Stěžejní část práce rozebere tři hlavní motivy Hanzlíkovy poezie (motiv dítěte, dívky a přírody) a závěrečná kapitola bude věnována dobovému kontextu.

Klíčová slova: Josef Hanzlík, motiv dítěte, téma války

Annotation

NOVÁKOVÁ, Veronika. *The Two Forms of Josef Hanzlík's Poetry*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015, 46 pp. Bachelor Thesis.

The aim of this bachelor's thesis is the comparison of two periods of Josef Hanzlík's poetic work (poems from the 1960s and the 1980s) which will be studied in the thematic, motif, expressive and ideological aspects. The first chapter introduces the commencement of the new poets' generation of the 1960s. The following subchapter focuses on the main representative of this generation, Josef Hanzlík. The fundamental part of the thesis analyses three main motives of Hanzlík's poetry (motif of child, girl and nature). The closing chapter is devoted to the period context.

Key words: Josef Hanzlík, motif of child, theme of war

Obsah

Úvod.....	8
Nástup mladé poezie	10
Hlavní představitel nastupující mladé generace.....	13
Válečné trauma z dětství.....	18
Motiv dívky a lásky uvnitř Hanzlíkových veršů.....	24
Motiv krajiny a přírody uvnitř Hanzlíkových veršů	28
Hanzlíkova poezie ve dvou dobových kontextech	32
Závěr	40
Resumé.....	43
Seznam použité literatury	44
Primární literatura	44
Sekundární literatura	44
Knižní publikace.....	44
Recenze.....	45
Internetové zdroje	45
Články.....	45
Další články k tématu	46

Úvod

Tématem této bakalářské práce je poezie Josefa Hanzlíka, kterou lze rozdělit do dvou básnických etap, a to veršů z šedesátých a osmdesátých let. Josef Hanzlík se stal hlavním představitelem nastupující mladé generace šedesátých let po úspěchu, který sklídila jeho prvotina *Lampa*. Celkem Josef Hanzlík vydal jedenáct básnických sbírek, osm z nich řadíme do jeho první básnické etapy, tedy veršů z šedesátých let, a zbývající tři do druhé básnické etapy, veršů z osmdesátých let.

Cílem této práce je porovnání Hanzlíkových veršů z šedesátých let s verši z let osmdesátých. Předmětem tohoto zkoumání se tedy stanou všechny básnickovy vydané sbírky, jmenovitě: *LAMPA* (1961), *BLUDNÝ KÁMEN* (1962), *STŘÍBRNÉ OČI* (1963), *ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ* (1963), *ČERNÝ KOLOTOČ* (1964), *ÚZKOST* (1966), *POTLESK PRO HERODESA* (1967), *KRAJINA EUFÓRIE* (1972), *POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE* (1981), *IKAROS EXISTOVAL* (1986), *KDE JE ONA HVĚZDA* (1990).

V první kapitole představím celou nově nastupující mladou generaci básníků šedesátých let, kterou tvořili především autoři narození v polovině třicátých let a na počátku okupace. Pokusím se podat ucelenou podobu této generace, skutečností, jež je ovlivnily, vymezím společné rysy jejich poezie a uvedu několik jmen básníků a básnířek řadících se k této generaci. Následující podkapitolu věnuji životopisným údajům Josefa Hanzlíka a také v ní stručně rozeberu každou jeho básnickou sbírku. Další části této práce zaměřím na hlavní motivy Hanzlíkovy poezie, jimiž jsou dítě zraňované válkou, dívka a láska a v neposlední řadě krajina a příroda. V závěrečné kapitole vykreslím dobu, ve které Hanzlíkova poezie vznikala, a sice pokusím se stručně obsáhnout třicetiletou éru komunistického období v Československu, tedy šedesátá, sedmdesátá a osmdesátá léta. V závěru uvedu výsledky své práce a budu se snažit vytyčit hlavní rozdíly mezi verši z šedesátých let a verši z let osmdesátých.

Hlavní oporou pro psaní této práce mi kromě Hanzlíkových básnických sbírek budou dobové články a recenze na poezii Josefa Hanzlíka. Nejvíce článků a recenzí bylo napsáno na poezii šedesátých let, sbírky z let osmdesátých se dočkaly pouze několika reakcí, recenze na ně napsali Prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc., PhDr. Miloš Pohorský CSc. a Prof. PhDr. Petr Bílek, CSc. Z knižních publikací se budu opírat zejména o *DĚJINY ČESKÉ LITERATURY 1948-1989, III., IV. DÍL, BÝTI*

BÁSNÍKEM V ČECHÁCH: STUDIE A ESEJE O ČESKÉ POEZII OD MÁCHY PO DNEŠEK
a publikaci KOLIK PŘÍLEŽITOSTÍ MÁ BÁSEŇ: KAPITOLY Z ČESKÉ POVÁLEČNÉ POEZIE
1945-2000, přesné citace na tyto publikace budou uvedeny v podrobném seznamu
užité literatury umístěném v závěru této práce.

Nástup mladé poezie

Po výrazném nástupu nezvalovské generace avantgardní a ortenovské generace válečné na sebe upozornila na počátku šedesátých let dvacátého století nová umělecká generace. Pro tuto generaci byla válka jen matnou vzpomínkou spojenou s dětskými léty. Ovšem trauma z válečných let si do své tvorby přeneslo mnoho z nich (Josef Hanzlík, Václav Hons, Alexandr Kliment, Vlastimil Milota, Ludvík Sředa, Antonín Přidala, Vladimír Kafka, Petr Chvojka a mnoho dalších).¹ Byli to autoři narozeni ve druhé polovině třicátých let a na počátku okupace. Květnové osvobození a poválečný entuziasmus je tedy příliš nezasáhl v porovnání s mladší vlnou válečné generace (tj. mezigenerace básníků Května – Vaculík, Kohout, Kundera, Klíma). V době událostí února roku 1948 byli příliš mladí na to, aby mohli pociťovat vítězství či prohru. Velké společenské otřesy minulých let a traumata z nich vycházející se k nim dostávaly jen zprostředkovaně. Tito lidé za sebou neměli složitou a nejednoznačnou cestu střední generace, nepodléhali ideologickým tlakům, omylům a deformacím jako jejich předchůdci v období vítězného komunismu. V letech jejich dospívání se střetávali se stalinismem, vydávaným za šťastné budování nového světa. Tato generace žila přítomností a snila o budoucnosti.²

Vnímáním hodnot se v ledasčem podobají válečné generaci. Společný je zájem o existencionální polohy života, o dílo Holanovo, Demlovo, Weinerovo, L. Klímovo.³ Z produkce této početné vrstvy mladých literátů se vytvořil významný literární fenomén ovlivňující podobu poezie šedesátých let. Pojítkem autorů této generace se stala skepse k nedávné minulosti a intenzita vnímání politické budoucnosti, její atmosféry i jejích iluzí.⁴

Nejsilnějšími roky z hlediska počtu vydaných debutů byla léta 1961 (7), 1963 (6), 1964 (7) a vůbec nejproduktivnějším pak rok 1969, kdy vyšlo celkem dvanáct nových básnických sbírek. Výběrově uvedu několik jmen básníků a básnířek debutujících v šedesátých letech – Josef Hanzlík, Petr Kabeš, Jiří Pištora, Luděk Šnepp, Karel Tomášek, Ivan Wernisch, Jiří Gruša, Václav Hons, Josef Hrubý, Hana

¹ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 215.

² KŘIVÁNEK, Vladimír. *Býti básníkem v Čechách: studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 141.

³ HOLÝ, Jiří. Generace šedesátých let. *Česká literatura*. 1966, roč. 44, č. 2, s. 147.

⁴ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 215.

Prošková, Antonín Brousek, Květa Koževníková, Inka Machulková, Vladimír Medek, Lubomír Vaculík, Vladislav Zadbílek, Marie Červenková, Jiří Gold, Zbyněk Hejda, Vladimír Nárožník, Josef Peterka, Pavel Šrut, Miloš Vodička, Zdena Zábranská, Rudolf Matys, Petr Chvojka, Vladimír Janovic, Petr Cincibuch, Miloš Horanský, Vladimíra Čerepková. Průměrně každý rok vycházelo pět debutů. Básně těchto mladých autorů byly nejprve publikovány v zavedených revuích, v brněnském Hostu do domu a pražském Plameni. Později vlastnili časopisy Tvář (1964-1965, 1968-1969) a Sešity (1966-1969).⁵

Objevuje se ovšem problém, zda mladí autoři, kteří debutovali na konci šedesátých let a prosazují se v letech sedmdesátých a později (Prouza, Sýs, Cincibuch, Skarlant, Žáček, Černík), patří k vlastní generaci šedesátých let nebo naopak přinášejí nové postoje a životní pocity charakteristické pro období „normalizovaných“ let sedmdesátých. S touto generací je pojí věk, literární počátky a mnohé shodné výchozí životní zkušenosti. Nabízí se tedy otázka, zda se jedná o jednu generaci po roce 1970 rozdělenou různým politickým a uměleckým osudem, nebo jsou to dvě zcela odlišné generace lišící se jiným životním postojem, uměleckým názorem i vývojem.⁶

Mladí autoři vstupující do literatury koncem padesátých a šedesátých let byli ovlivněni poezií literární skupiny Květen. Ovlivnila je tedy poetika všedního dne, tak jak ji právě tato skupina prezentovala. Od nich převzala i funkci básně jako vyslovení se k světu. Pro většinu prvotin se stala charakteristickým rysem oslava či přímo fetišizace mládí. Nejvyšší hodnotou bylo pro mladou generaci mládí a dětství, které se stalo ústředním tématem nově nastupujících mladých básníků.⁷ Tito autoři odsouvají motivy smutku, smrti, tragiky lidské existence a z jejich prvních knížek lze cítit touhu po neproblematickém, idylickém světě. Oblíbený je motiv nejen dítěte, ale také mláďat, skotačivých a bezelstných tvorů, motýlů a květin: „*Mám na mysli hříbě s hřívou plnou slunce*“.⁸

⁵ HOLÝ, Jiří. Generace šedesátých let. *Česká literatura*. 1966, roč. 44, č. 2, s. 148.

⁶ KRIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 186.

⁷ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 215.

⁸ HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 49.

Vůdčím básníkem generace se stal Josef Hanzlík, který debutoval v roce 1961 sbírkou LAMPA. Hanzlíkova poezie sehrála nejvýznamnější roli z hlediska dobové kritické reflexe, čtenářského ohlasu i pro vytvoření prostoru pro další generační nástupy. V prvotině LAMPA, která byla vlídně přijata kritikou, se Hanzlík představuje jako mnohotvárný autor a kniha obsahuje řadu básní různého typu. Představa o moci mládí, touze překonat čistotou, citovou bezprostředností a horoucností revoltujícího mládí životní setrvačnost, prázdnotu společenské konvence, zvyk a stereotyp je důležitým prvkem nejen Hanzlíkovy poezie. Typickou se pro debuty z počátku desetiletí stala touha po ideálu spojovaná s hodnotou mládí, nalezneme ji ve verších Štroblové, Šruta, Wernische i jiných.⁹

V druhé třetině desetiletí dochází k výrazné proměně mladé poezie. Komplikuje se vztah této poezie k vnější realitě, často se vyskytují motivy osamění, ztracenosti v nepřátelském světě. Deziluzivní vidění světa, nedůvěra v moc poezie, obtížnost komunikace, téma lidské samoty a mlčení, výrazné znitěnění básnických výpovědí a obrat k problematice zraňované lidské existence se stávají společnými rysy většiny knih mladé poezie. Tyto rysy v druhé třetině šedesátých let najdeme ve verších Antonína Brouska, Jiřího Gruši nebo Petra Kabeše. Mnozí z autorů se v této době zaměřují na vytváření autonomních básnických světů. Hlavním představitelem tohoto směřování se stal Ivan Wernisch. Ve své prvotině pohlíží dětskýma očima na nejprostší věci života. Jeho třetí a nejznámější sbírkou se stal ZIMOHRADEK, ve kterém s neobvyklou citovou i výrazovou čistotou stvořil svébytný a originální básnický svět, magickou krajinu, otevřený prostor dětských snů a milostné touhy. Dochází v něm k rozporu snu a skutečnosti.¹⁰ V dalších letech dochází k destrukci těchto uměle vytvořených světů, toho jsou důkazem Wernischovy sbírky z konce 60. let, které ukazují rozpad tohoto vysněného ráje a soustřeďují se k postižení absurdně kruté existenciální hry neživých lidí, ožívajících loutek a věčně tragických grotesek.

Svobodný vývoj mladé poezie byl náhle v srpnu 1968 přerušen příjezdem sovětských vojsk a následnou normalizací. Generace jako celek přestala fakticky

⁹ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Býti básníkem v Čechách: studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s.144 – 145.

¹⁰ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 223.

existovat, její nejvýznamnější představitelé se ocitli mimo rámec povolené literatury a kritická reflexe jejího zajímavého vývoje byla ideologicky hrubě zkreslena.¹¹

Hlavní představitel nastupující mladé generace

Představitelem nově nastupující generace se stal již výše zmiňovaný Josef Hanzlík. Narodil se 19. února 1938 v Neratovicích a zemřel 26. ledna 2012 v Praze. Dnes je znám nejen jako básník, ale také autor knížek pro děti, překladatel či scénárista. Studoval hospodářskou školu v Karlových Varech a Mariánských Lázních, kde v roce 1957 odmaturoval. V roce 1963 úspěšně ukončil studium filozofie na Filozofické fakultě v Praze a od následujícího roku pracoval jako redaktor měsíčníku Plamen. Jeho působení v časopisu Plamen skončilo v roce 1969. Tohoto roku bylo z důvodu normalizace zastaveno vydávání několika kulturních časopisů. Zákaz jako první postihl v květnu 1969 Listy, poté následoval časopis Plamen, Tvář i historický časopis Dějiny a současnost.¹² Josef Hanzlík v tomto roce tedy mění své působiště a od roku 1969 do roku 1991 byl dramaturgem a scénáristou Filmového studia Barrandov. Stal se spoluautorem scénářů k filmům DEVÁTÉ SRDCE (1978, režie Juraj Herz), KOUZELNÉ DOBRODRUŽSTVÍ (1982, režie Antonín Kachlík), MODRÉ Z NEBE (1983, režie Ota Koval), POKLAD HRABĚTE CHAMARÉ (1984, režie Zdeněk Troška) a ČAROVNÉ DĚDICTVÍ (1985, režie Zdeněk Zelenka). Důležitou součástí jeho díla jsou bezpochyby pohádky, z nichž se některé ve spolupráci s Českou televizí dočkaly i filmového zpracování, například HODNÝ FRIDOLÍN A ZLÁ JÓZA (1984) a O PRINCEZNĚ NA KLÍČEK (1987).¹³

Do literatury vstoupil Hanzlík v roce 1961 svou prvotinou LAMPA. Přestože kolem roku 1961 vyšlo mnoho prvotin, Hanzlík dokázal právě svým vystoupením mnohé z nich zastínit, strhnout pozornost k sobě a zaujmout tak vůdčí postavení v nově nastupující mladé generaci. Nejvýrazněji vyslovil životní pocity mladých lidí té doby. Básnická sbírka LAMPA vyšla v edici Cesty (Mladá fronta, 1961) a dočkala

¹¹KŘIVÁNEK, Vladimír. *Býti básníkem v Čechách: studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 147.

¹²JANOUSEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 48.

¹³MED, Jaroslav. Josef Hanzlík. *Slovní české literatury po roce 1945* [online]. 2008 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1016>.

se dvanácti vesměs přívětivých recenzí od kritiků všech generací.¹⁴ Opakuje se v ní několik klíčových motivů: setkání dítěte s válkou, obrazy přírody, jitra, čistota a opravdovost mládí jako protiklad učesané přizpůsobivosti. Hanzlík přišel s tvorbou odpovídající všem tehdejším představám o podobě a poslání poezie: téma války bylo stále živé a znamenalo nejen evokaci nedávných let, ale také varovalo před válkou novou. Hanzlík předkládá čtenáři téma dětí jako obětí války, svědectví o tragédii Židů a o absurditě válečných činů.¹⁵ Snahu oprostit se od všeho, co svazuje člověka, řeší únikem do přírody, do světa fantazie, v akcentaci prožitku milostného a v osobně pojaté, něžné a často s jemnou nostalgií zobrazované imaginativní krajině dětství.¹⁶

Po této úspěšné prvotině vydal ve velmi krátké době čtyři další sbírky: BLUDNÝ KÁMEN (1962), STŘÍBRNÉ OČI (1963), ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ (1963) a ČERNÝ KOLOTOČ (1964). Svou touhou vydávat sice imponoval, ale poukázal i na rizika své poetiky. O sbírce BLUDNÝ KÁMEN pojednává recenze Jiřího Opelíka, ve které ji přirovnává k poezii výzev, poezii gest. „*Přes značnou aktivitu výkřiků a gest dává celkově ‚Bludný kámen‘ méně, než dala ‚Lampa‘.*“¹⁷ Mnozí kritici, kteří první Hanzlíkovu sbírku vychvalovali, zaujali nad jeho druhou sbírkou obezřetnější postoj. Sám Josef Hanzlík v rozhovoru pro časopis Tvar řekl, že sbírka BLUDNÝ KÁMEN byla napsána narychlo a nebyla moc povedená, v tomto rozhovoru se také dočteme, proč tomu tak bylo: *Svou prvotinu jsem nabídl do nakladatelství Československý spisovatel, kde ji přijali. Jenže já za pár dní potkal na schodech v nakladatelství Antonína Jelínka (tenkrát literárního kritika mladší generace) a ten mi radil, abych sbírku do Československého spisovatele nedával. Důvodů bylo několik, ale ten hlavní byl, že sbírka by vyšla v edici Česká poesie, kde do té doby vycházely sbírky dosti „oficiální“, a tam by prý moje prvotina zanikla. Jelínek mi doporučoval, abych Lampu poskytl Mladé frontě, kde existovala pozoruhodná básnická edice Cesty, již řídili Karel Šiktanc a Jiří Šotola, a kde by se prý Lampa vyjímala lépe. Poslechl jsem a knížka vyšla v Mladé frontě – dokonce dostala výroční cenu. Cítil jsem ale trochu*

¹⁴ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 190.

¹⁵ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.-18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 294.

¹⁶ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 190.

¹⁷ OPELÍK, Jiří. *Poezie výzev, poezie gest. Host do domu: měsíčník pro literaturu, umění a kritiku*. 1962, roč. 9, s. 237.

*výčitky, že jsem se vůči Československému spisovateli nezachoval korektně, takže jsem jim nabídl svou druhou sbírku, kterou jsem ve skutečnosti neměl, ale nějak jsem ji v rychlosti sestavil. Jmenovala se Bludný kámen a nebyla příliš povedená.*¹⁸

Přízeň kritiků si opět získal po vydání třetí sbírky STŘÍBRNÉ OČI. Tato sbírka je psána volným veršem s minimálním užitím interpunkce. Verš osvěžuje milostná motivace, do obraznosti proniká zřetelněji impresionistická hravost a motiv slunce, známý již z jeho prvotiny, projasňuje jeho básně.¹⁹ Ovšem tato křehkost citu a imaginární, vysněná krajina dětství, nevinnosti a lásky se hroutí pod brutalitou světa v obrazech obětovaných jehňátek.²⁰ V témže roce jako STŘÍBRNÉ OČI (1963) vyšla sbírka ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ. Josef Hanzlík ji věnoval Ivanu Wernischovi a stejně jako Wernischův ZIMOHRÁDEK i ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ se pokouší prostřednictvím imaginace stvořit jinou úlevnou krajinu. Sbírka vytváří fantazijní popis cesty do básnickovy duše, do jeho soukromé „země za Paříží“.²¹ I v této sbírce opět zaznívá pocit úzkosti ze světa a ukazuje se, že Hanzlík své básně stále vytváří na polaritě dětského pohledu a prožitku z válečných let.²²

Sbírka ČERNÝ KOLOTOČ, vydaná následujícího roku, rozvíjí motiv pohybu v kruhu. Neustále se opakující války, křivdy a oběti, na které vždy doplácují nevinné děti. Optimistickou představu vývoje lidstva zde střídá symbol příznačného „černého kolotoče“, kterým stále rychleji otáčí smrt.²³ Motiv úzkosti a bázeň ze smrti vrcholí v páté sbírce ÚZKOST z roku 1966. Skládá se z básní – variací, které nemají názvy a jsou označeny pouze římskými číslicemi. Tato sbírka se vyznačuje extrémní jazykovou stručností, mnohé básně jsou pouhým sledem rozvitých substantiv a imperativů, takže působí jako stručný návod na život v úzkosti. Po sbírce ÚZKOST následovala básnická sbírka POTLESK PRO HERODESA (1967). Na rozdíl od sbírky

¹⁸ JAREŠ, Michal a Lubomír KASAL. Nikdy nic není černobíle: Rozhovor s Josefem Hanzlíkem. *Tvar*. 2006, č. 9, s. 1,4.

¹⁹ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.–18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 296

²⁰ KRIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 191.

²¹ *Tamtéž*.

²² *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.–18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 297

²³ KRIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 192.

ÚZKOST v ní opouští substantivní strohost a využívá biblických podobností, expresivní obraznosti a patosu, vytváří barokně vypjatou alegorii zachycující rituály barokní slavnosti, v níž jsou všechny pozitivní hodnoty života zasnoubeny se smrtí. Josef Hanzlík v této sbírce staví smrt jako hodnotu pozitivní, vysvobozující z mrazivé lhostejnosti lidských vztahů.²⁴ Hanzlíkovu deziluzivní poezii šedesátých let uzavírá sbírka KRAJINA EUFORIE (1972). Je rozdělena do tří oddílů. První a nejrozsáhlejší oddíl Záznamy obsahuje introspektivní lyriku založenou na paradoxním, často oxymórickém vidění skutečnosti. Následující část Elegie je naplněna steskem za poezií, sny, vzpomínkami i láskou a poslední oddíl Písně se vrací k zachovné tradici lidové písně a v duchu folklórní lyriky obměňuje motivy života a smrti.²⁵

Po devítileté odmlce se Josef Hanzlík opět vrací do literatury sbírkou POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE (1981). Tato sbírka je rozdělena do tří oddílů nabízejících reflexivní lyriku, ve které se odráží životní bilance i strach z pocitu stárnutí, reminiscence a imaginativní vize. Uzavírá se básnickým apokryfem *Požár babylónské věže*, který má za úkol varovat před možným zánikem civilizace a zároveň představuje i skrytou alegorii o krachu komunistického projektu šťastné budoucnosti lidstva. I dvě jeho poslední básnické sbírky - IKAROS EXISTOVAL (1986) a KDE JE ONA HVĚZDA (1990) obsahují imaginárně bohatou a tesknou meditativní lyriku.²⁶

Dnes už se na Josefa Hanzlíka trochu zapomíná, může za to jeho zvláštní role během tzv. normalizace. Josef Hanzlík nebyl básníkem prorežimním, ale některé verše, či básně, např. báseň *Praha 25. únor 1948* ze sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE (oddíl Květiny pro tvé ruce) se jako angažovaná poezie jeví. V rozhovoru pro časopis Tvar na otázku, zda bylo vydání sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE pro něho natolik zásadní věcí, že se rozhodl publikovat i za cenu úlitby, odpověděl: „*Neumím psát básně do šuplíku. Mě vždycky inspirovalo to, že někdo mou poezii čte. Požár babylónské věže je pro mne smutný případ. Původně jsem chtěl napsat poemu (nikdy jsem totiž žádnou poemu nenapsal), která by byla vytvořena na základě knihy*

²⁴ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 192.

²⁵ *Tamtéž*, s. 193.

²⁶ *Tamtéž*, s. 251.

hirošimského lékaře Mičihiko Hačiji, jenž zažil ten výbuch. Ale nějak mi to nevyšlo a z nápadu zůstalo jen torzo. Do sbírky jsem proto přidal některé básničky, které byly nakladatelstvím vyhozeny z Krajiny Euforie. Ale taky je tam – ve vaší otázce uvedená – dost hrozná báseň o Gottwaldovi a tu jsem psal na objednávku, myslím, původně do Literárního měsíčníku. Ano, dělal jsem kompromisy, protože jsem prostě chtěl publikovat.“²⁷

Po vydání své poslední sbírky KDE JE ONA HVĚZDA (1990) se z poezie dobrovolně stáhl a věnoval se psaní pohádek, scénářů a překladatelství.

²⁷ JAREŠ, Michal a Lubomír KASAL. Nikdy nic není černobíle: Rozhovor s Josefem Hanzlíkem. *Tvar*. 2006, č. 9, s. 5.

Válečné trauma z dětství

Josef Hanzlík se narodil v roce 1938, takže druhou světovou válku prožil jako malé dítě. Znal ji z matných vzpomínek, vyprávění dospělých a několika bezprostředních zážitků. Přesto ho tato událost, hlavně co se týče jeho tvorby, velmi poznamenala. V každé nové sbírce, jak lze číst v publikaci ZLATÁ ŠEDESÁTÁ, měnil Hanzlík polohy vyjádření, to, co se nemění, je myšlenková a tematická skladba jeho básní.²⁸ Válečné trauma z dětství přenáší do každé své sbírky a dítě se stává jedním z jeho hlavních motivů.

V prvotině LAMPA v oddílu nazvaném „Příběhy“ je vidět, jak se tento básník dokázal vcítit do utrpení těch, kteří se stali obětmi holokaustu, i těch, kteří bojovali za svobodu a byli ochotni za ni zaplatit životem. Básně v této sbírce vyprávějí příběhy, kde hlavní roli hraje druhá světová válka viděna očima malých dětí. Snad i očima malého Josefa Hanzlíka, neboť většina básní ze sbírky LAMPA vychází z Hanzlíkova osobního prožitku.²⁹ Na prvním místě u tohoto básníka zřejmě vždy stál motiv zraňovaného, bezbranného dítěte, vrženého do krutého a lhostejného světa.³⁰ Holokaust, který byl hrůznou součástí druhé světové války, se odráží uvnitř jednotlivých básní. Úvodní báseň *Prstýnek* ve sbírce LAMPA popisuje odvoz malé židovské dívenky a její rodiny nejspíše do koncentračního tábora. Tuto událost sleduje malý šestiletý chlapec schovávající se za záclonou: „*Když je odváželi, / schovával jsem se za záclonou, / brečel jsem, bál jsem se, / a bylo mi přece už celých šest let. / Před domem stálo nákladní auto. / Slyšel jsem nadávky, chraplavý motor, / slyšel jsem křičet závrat' a úzkost/ a nebe bylo nízké a černé.*“³¹ Na holokaust v Hanzlíkově tvorbě také odkazují žlutá barva a smějící se hranaté slunce, jež symbolizují žluté šesticípé hvězdy, které byli Židé nuceni nosit na svých kabátech, aby se tak oddělili od ostatní společnosti. Báseň *Až budu mít chlapce* (ve druhém oddíle sbírky LAMPA) se zamýšlí nad otázkou budoucnosti malého židovského chlapce a vlastně všech dětí: „*a jaké to vůbec budou mít / až budou*

²⁸ Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.-18. června 1999. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 295.

²⁹ VERECKÝ, Ladislav. Nový záruční list (Na okraji jedné básnické prvotiny po sedmadvaceti letech), Lampa, s. 111.

³⁰ Tamtéž, s. 113.

³¹ HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 17.

*velcí / ti malí jak šneci / no řekněte“.*³² V závěru téhle básně se objevuje ona výše zmiňovaná Hanzlíkova symbolika hranatého slunce, které je i ten malý nevinný chlapec, který možná ani neví, co ten symbol znamená, nucen nosit: „*Chlapec nás neposlouchá / lehce a jako moucha / vylétne před dům / s křídou v ruce / a jeho velké hranaté slunce / se celé směje“.*³³ Báseň *A tam zasadíme magnolii*, která uzavírá autorovu prvotinu, ukazuje Hanzlíkovu sounáležitost s lidmi a lidskými pokoleními, díky jejichž utrpení, dřině a odvaze docházejí další generace ke štěstí.

Válečné osudy Židů, kremační pece a nevinné oběti své místo nacházejí i ve verších druhé sbírky BLUDNÝ KÁMEN. Minulá válka se promítá v básni *Hvězdy* v kontrastu vlastního dětství a dětství židovského chlapce Davida Rubinovicze: „*Bylo nám čtrnáct. Tedy věk, v němž zvoníme srdcem o srdce. / Bylo nám čtrnáct. Tedy věk, v němž poutník / David Rubinowicz / lebeční kostí zvonil a zvonil o vagón, o mříže, o beton zdí / (noc byla tenkrát jasná nad řekou) / a nakonec ještě o rošt rozpálený. Ó noci, noci...“.*³⁴ Dětství, stejně jako v první sbírce, i zde představuje záležitost nejen vzpomínkovou, ale i pramen hlubokých, bezprostředních zážitků.³⁵ Nejvýraznějším projevem těchto záležitostí jsou básně *Ukolébavka pro Kryštůfka*, *Smetiště*, *Miramont* nebo *Blues pro šílenou holku*. V něžné básni plné optimismu *Ukolébavka pro Kryštůfka* nalézáme silný motiv dětství, zdůrazněný vzpomínkou na vlaky, jež vozily „*tuny dětských slz a kůstek žravým komínům“*³⁶ V básni *Smetiště* se objevuje symbol mláďat, který je dalším znakem Hanzlíkovy poezie: „*Na předměstských smetištích / láska láska / sbírám mléčné zuby hříbat / sbírám stopy jejich kopyt / jejich hřívy vytrhané / přítelkyně má/*“³⁷ „*Neboť v Hanzlíkově světě je dobře tam, kde ho ‚zastupují‘ hříbata, jehňata, beránci, konkrétní symboly mladých poranění ‚ochraptělým věkem‘, a kde nad marností a smutkem, navzdory úzkosti a absurditě věcí planou ‚stříbrné hvězdy‘ naděje.*“³⁸ Ve sbírce STŘÍBRNÉ OČI dochází ke hroucení vysněné krajiny dětství pod tíhou událostí ve světě. Jednou

³² HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 41.

³³ *Tamtéž*, s. 42.

³⁴ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 23.

³⁵ KARPATSKÝ, Dušan. Bludný i úhelný kámen srdce. *Plamen*. 1962, č. 6, s. 111-113.

³⁶ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 27.

³⁷ *Tamtéž*, s. 22.

³⁸ PETŘÍČEK, Miroslav. Básnická skutečnost a dekorace. *Host do domu*. 1963, č. 10, s. 432.

z nejlepších básní této sbírky se stala báseň *Jehněčí maso*, v níž obrazy obětovaných jehňátek odkazují k barbarské přizemnosti světa: „ *k zabití nešťasten v bezmoci své / uchopil jsem hlavu spící Ester / a přitisknuv ji na prsa / cítil jsem prosakovat krev / neboť hlava byla oddělena od těla / které teď plulo vzhůru/ /JEHNĚČÍ MASO/ Jehňata ve vzduchu / Jehňata pod vodou / Jehňata po stromech rozvěšená* “. ³⁹

Neodbytná připomínka války má své zastoupení ve sbírce ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ. Válka představuje skutečnost, které se nelze zbavit a která nepřestane na lidstvo neustále dorážet. ⁴⁰ V tomto imaginativním světě mrtvé děti ožívají, vstávají z hrobů a toulají se zemí živých. Josef Hanzlík se ve svých verších snaží najít klid pro každé z mrtvých dětí, které kvůli holokaustu již nestihlo dospět: „ *a děti nespí děti nedbají noci / dávno už prohrabaly chodby od hrobu k hrobu / a ve dne jen čekají / až odejdou uslzené matky / [...] / a když se dočkají / zvuku jímž hrobník na psí roh volaje / [...] / uvolňují sepjaté ruce / svolávají se na večerní čaj / kde dohrávají rozehraná domina / předčítají z dětských knih / jen mají-li dost prstů / jen mají-li dvě ruce a dvě nohy / neboť nemají-li / není času k odpočinku / vybíhají za půlnocí/ toulají se jako štvaní vlčci* “. ⁴¹

V páté sbírce ČERNÝ KOLOTOČ dochází k proměně protikladu dítěte a války. Tento protiklad představuje vzpurnou obžalobu války a je protestem proti hrozbám nových hrůz. Dítě už nepředstavuje pouhý symbol andělské neposkvrněné čistoty a mravního zdraví oné druhé tváře světa. „ *Básník tu dobře ví, že je potřeba něčeho aktivnějšího než jenom zjištění a vědomí tohoto rozporu* “. ⁴² Miloš Pohorský ve svém článku *Jeden z poezie* píše o Hanzlíkově potřebě neustále básnický formulovat svou osobní historii až s naivní spontánností, v níž shledává až mnoho jeho zahleděnosti do sebe sama. ⁴³ Tuto knížku utváří zážitek dětství, které je kouzelným ostrovem mnoha půvabných a poetických věcí z radostí a velké stále silné bolesti – války, která odhalila tolik krutostí a nelidských vlastností. ⁴⁴

³⁹ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 54.

⁴⁰ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 218.

⁴¹ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 36-38.

⁴² VACÍK, Miloš. Proces básnického poznání a poetiky. *Literární noviny*. 1964, roč. 13, č. 25, s. 5.

⁴³ POHORSKÝ, Miloš. Jeden z mladé poezie. *Rudé právo*. 1964, 7. 8., s. 3.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 3.

Čistá nevinnost dětství se stává kontrastem zla, proradnosti, cynismu a lhostejnosti tohoto světa v sedmé Hanzlíkově sbírce POTLESK PRO HERODESA. V tomto světě králův vražedný čin vystupuje v krutém sarkasmu jako šťastné vysvobození.⁴⁵ Válečné zlo v této sbírce zastupuje biblická postava krále Herodesa. V ústřední básni POTLESK PRO HERODESA je opět osou jeho obraznosti křehkost a čistota mládí v konfrontaci se smutně viděnou podobou reálné skutečnosti.⁴⁶ „*My nejmenší mrtví / jsme dříve v nevědomosti své věřili / že král Herodes / byl zlý člověk / který nás nechal zabít / jen z čiré zvlčilosti a prázdnoty srdce / Ale bylo nám řečeno: / Pohleďte na les v němž nyní přebýváte / i nejdrobnější zpívající ptáci / tu zaživa jedí duhově zbarvený hmyz/ aby ztučněli // Toliko král Herodes / nadevše miloval / vás bělostná lidská mláďata / a jenom proto vás dal osvobodit od života / aby vás ušetřil.*“⁴⁷ Pocity melancholie a rozčarování vrcholí ve sbírce KRAJINA EUFÓRIE. Tragický podtext těchto básní není jen odrazem vnějšího světa, ale vychází nyní z básnickových niterných pocitů, které jsou umocněny sarkastickým pohledem na svět.⁴⁸ Svět se Hanzlíkovi jeví stále složitější a tajemnější: „*Záhony křivých svědectví / která se i v hrobě obrací / proti nevinným mrtvým // Záhony které vracejí dětství / zmodralé a oškubané jako zadušenou drůbež / záhony zákeřných slibů a vyčkávání*“.⁴⁹

Sbírka POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE v sobě také obsahuje válečné trauma. Znovu se objevuje setkání s brutalitou fašismu. Ovšem na rozdíl od předchozích sbírek se básník méně opírá o konkrétní básnické obrazy plné úzkosti. Josef Hanzlík se v této sbírce mnohem více přiklání k problematice současnosti. Motiv dítěte, který byl zobrazován jako marná oběť, se výrazně proměňuje. Jak píše Vladimír Křivánek: „*stává se pokračováním kontinuity lidského rodu a zárukou možnosti lidského štěstí*“⁵⁰. V předposlední Hanzlíkově básnické sbírce IKAROS EXISTOVAL nabývá dětský svět potřeby, křehkosti a zranitelnosti. „*Motiv dítěte není zde*

⁴⁵ VACÍK, Miloš. Mládí na křižovatkách. *Rudé právo*. 1969, 18. 4., s. 5.

⁴⁶ *Tamtéž*.

⁴⁷ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 70.

⁴⁸ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání : materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.-18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 300.

⁴⁹ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 104.

⁵⁰ KŘIVÁNEK, Vladimír. Biblický apokryf aneb Básníkův spor o člověka. *Kmen*. 1982, č. 11, s. 11.

v nějaké izolované podobě, ale je spojován s proměnou současného světa: ohrožení čistého světa dětstvím je ohrožením celé naší planety a úzkost nad dětským spánkem je úzkostí nad celou naší Zemí.“⁵¹ Tyto rysy v sobě mají například básně *Odpoledne*, *Mateřská škola na sklonku zimy*, *Školka* a jiné: „*děti dál křičí naši vlastní radost / v únorovém sněhu/ netušíce jak svou samozřejmostí / naplňují smysl historie / která jim krůpěj po krůpěji dává/ aniž čeká dík*“⁵² V této sbírce se Hanzlík staví čelem k historii, literátům, umělcům, slavným objevitelům a vynálezům, hudebním skladatelům apod. Nejvýrazněji v básni *Sbírka známek*, ve které zazní jména jako Kryštof Kolumbus, James Cook, Gavril Princip, František Ferdinand d'Este, Josef Ressel, Viktor Kaplan, Hans Christian Andersen, Johann Wolfgang Goethe, Friedrich Schiller, Marie Curie, Franz Kafka, Françoise Villona a Jean Arthur Rimbaud či jméno zakladatele Červeného kříže Henry Dunat a mnoho dalších. Všechny tyto významné historické osobnosti básníkovi napomohly vytvoření „sbírky známek“, která představuje historii viděnou očima dětí a dospělých.⁵³ Historii, která je plná válek a utrpení. V této básni se navrácí také k symbolu kolotoče: „*neboť uplyne dvacet let / a všechno se začne opakovat / v této dávno nedětské sbírce*“. Změna nastane pouze ve jménech „*satrapů a králů*“ a dojde ke zdokonalení techniky, „*techniky zabíjení*“.⁵⁴ Mezi těmito osobnostmi si své místo našel i zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, na kterého byl spáchán v květnu roku 1942 atentát, jenž se stal osudným dvěma československým obcím Lidice a Ležáky. I o těchto událostech se zmiňuje Hanzlík v této dle mého názoru pozoruhodné básni: „*Ano po válce vykřiknou ve sbírce známek / Lidice a Ležáky a Oradoury / začpí dým z Majdanku*“.⁵⁵

Ani ve své poslední sbírce KDE JE ONA HVĚZDA nevynechal Josef Hanzlík svět dětství. V této sbírce, v pořadí již jedenácté, se objevují básně, které přinášejí střetnutí ideálu dětského zraku se situací existenciálního prožitého věku dospělosti. Úzkost a obavy z budoucnosti lidstva se staly hlavním tématem této sbírky. Úzkost z války minulé se proměňuje ve strach z budoucího odlidštění světa a z užívání

⁵¹ KŘIVÁNEK, Vladimír. Na dětské planetě Zemi. *Rudé právo*. 1986, 21. 10., s. 5.

⁵² HANZLÍK, Josef. *Ikaros existoval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 15-16.

⁵³ *Tamtéž*, s. 67.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 69.

⁵⁵ *Tamtéž*.

jaderných zbraní.⁵⁶ Válečné trauma je v této sbírce zobrazováno spíše nahodile a stejně jako u dvou sbírek předchozích se básník při jeho zobrazování mnohem méně opírá o konkrétní básnické obrazy úzkosti: „*Profesoři Jerome Karle a Herbert Aaron Hauptman / se nenarodili u Poznaně jako Klaus von Klitzing / koncem druhé světové války / ale naopak v bezpečném Brooklynu a New Yorku / koncem světové války první*“⁵⁷. Strach z rozšíření jaderných zbraní ukazuje Josef Hanzlík na kontrastu smrti dítěte a nákupu této zbraně: „*Protože každou sekundu umírá dítě / které nemohlo být očkováno / Protože každou minutu utrácí svět za jaderné zbraně / jeden a půl miliónu dolarů*“.⁵⁸ Sbíрку uzavírá báseň *Spánek po havárii Challengeru*, která je reakcí na tragédii z roku 1986, při níž zahynulo všech sedm kosmonautů raketoplánu Challenger.

Josef Hanzlík, zvláště ve sbírkách z osmdesátých let, spatřuje v dítěti budoucnost lepšího světa, obecně tedy lze říci, že dítě pro něj představuje naději.

⁵⁶ KŘIVÁNEK, Vladimír. Poezie úzkosti, vzpomínek a touhy. *Tvorba*. 1990, č. 45, s. 10.

⁵⁷ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 60.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 62.

Motiv dívky a lásky uvnitř Hanzlíkových veršů

Josef Hanzlík debutoval ve svých třidvaceti letech, je tedy zcela pochopitelné, že vzhledem k jeho věku se jedním z dalších motivů jeho poezie staly mladé dívky. Mladé dívky a s nimi související všemocná láska procházejí Hanzlíkovou tvorbou od prvotiny až po poslední sbírku KDE JE ONA HVĚZDA. Tato mladá ženská bytost se v básníkově tvorbě objevuje v různých podobách. Jako první Hanzlík představuje malou Hannelore, které ovšem nikdo neřekne jinak než Hannele.⁵⁹ Hannele vyrostle v ženu, vdá se a stává se matkou a později i babičkou. Do cesty se jí, jejím dcerám a vnučkám postaví holokaust. Společně jsou odvezeny k židovské zkáze, kterou představují koncentrační a vyhlazovací tábory za druhé světové války. Další dívka se jmenuje Lucie. Tu Josef Hanzlík převzal od francouzského spisovatele Romaina Rollanda z jeho nejznámější novely, jejíž název použil i pro svou báseň - *Petr a Lucie*.⁶⁰ Lucie se skrze dráty vagónu učí barvě náletu, hlíny a střel. Je to báseň plná melancholie s tragickým koncem Petrovy smrti. Dívka jménem Annemarie Luisa, hlavní postava stejnojmenné básně, ztrácí po smrti blízkého přítele Rudiho důvod žít. Sice stále žije, ale její život je naplněn pouze strachem ze smrti: „*cítila jsem, jak se jim neustále blížím, / jak zaživa odcházím do světa Rudiho*.“⁶¹ Až s koncem války a s uvědoměním si, že ta hrůza s neustále narůstajícím počtem zemřelých je u konce, se jí navrácí pocit opravdového života.

Mladé ženy v Hanzlíkových verších představují jemnost, křehkost a čistotu ve světě, který právě tyto atributy ztrácí. I obdiv k vnitřní síle dívek vyplývá z některých básní – je tomu tak například v básni *Dívka a dům*.⁶² Dvanáctiletá dívka, která přerůstá dům, dle mého názoru naznačuje vnitřní sílu a vyspělost Hanzlíkem zobrazovaných mladých dívek. Dívka Ester v básni *Dětské městečko dětské stříšky plné* ze sbírky ZEMĚ ZA PAŘÍŽÍ má být nápomocna mrtvým dětem, které stále nedošly posmrtného klidu: „*pomoz jim Ester znáš-li kterak / pomoz jim jejich pahýly nesnesitelně bolí / čas jejich rány nezhojil / čas nikdy nezhojí rány mrtvých dětí*“.⁶³

⁵⁹ HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 17.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 23.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 28.

⁶² *Tamtéž*, s. 49.

⁶³ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výbor z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 37.

K vyjádření motivu dívky básník často užívá motiv květin, tak je tomu například v básni *Amarylis* ze sbírky *BLUDNÝ KÁMEN*. „*Přešla léta i láska. Ale dívka dál únavně kleká pro srdce / stonává / a jenom tiše, neslovy dokáže vyzpívat třeskutost mrazu, / v němž jí do dřeně prorůstá vysoká štíhlá květina Amarylis.*“ Nebo z pozdějších let v básni ze sbírky *POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE*: „*tvá ruka vzlínající vzhůru / jako nejplanější růže*“.⁶⁴ Nejvíce milostné lyriky obsahují básně ze sbírky *STŘÍBRNÉ OČI* – například báseň *Dopis velmi mladé přítelkyni*, *Píseň mé zimy*, *Hlas* či báseň *Sen*. Lyrický subjekt těchto básní touží po přítomnosti své lásky, která ovšem zůstává nenaplněná. Ne nadarmo nazval Vladimír Dostál Josefa Hanzlíka tragikem a baladikem.⁶⁵ Básně mají melancholické naladění, příkladem může být báseň *Píseň mé zimy*, ve které lyrický hrdina hledá svou lásku a celou báseň provází jejím neustálým vzýváním: „*nádherná láska vlasatá / nádherná láska po celou noc*“.⁶⁶ Báseň končí modlitbou, v jejímž závěru se opět objevuje, jako již v předešlých básních, žlutá barva odkazující k židovskému utrpení: „*NÁDHERNÁ LÁSKO VLASATÁ / NÁDHERNÁ LÁSKO PO CELOU NOC/ PŘIJĎ / PŘIJĎ A NEČEKEJ AŽ ZÍTRA/ SRDCEM SUCHÝM / POTEČE ŽLUTÁ KREV*“.⁶⁷ Báseň *Má láska pod mostem* ze sbírky *ČERNÝ KOLOTOČ* vypráví o lásce dvou lidí, jimž schází „*razítka a byt*“, a proto je pro společnost jejich láska něčím menším, něčím necudným. Scházejí se tedy tajně a neustále dokola vymýšlejí nová místa „*kam zítra s láskou jít*“.⁶⁸

Motivem k vyjádření tragické lásky se v Hanzlíkově poezii stala Ofélie: „*Jenže ty budeš spát / nešťastnější než průvod ofélii / jež pod hladinou vod / jdou snídat puškvorec*“.⁶⁹ K proměně dochází v osmé Hanzlíkově sbírce *KRAJINA EUFÓRIE*, zde se Ofélie proměňuje v symbol nenávisti.⁷⁰ Důkazem je báseň *Rimbaudovská variace*: „*A hlava dívčina pak rychle stoupá vzhůru / bolestně sama*

⁶⁴ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 18.

⁶⁵ DOSTÁL, Vladimír. Nová básnická generace. *Kultura* 5. 1961, č. 33, s. 3.

⁶⁶ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 43.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 45.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 62.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 49.

⁷⁰ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16. - 18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 299.

*a lehounká jak vích / A dole pod vodou s ozvěnou jako z kůru / zní Oféliin zlý
a neslitovný smích“.*⁷¹

Jak už bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, i ve verších z osmdesátých let se objevuje motiv lásky. V porovnání s verši předchozími jsou ještě více naplněny melancholií a baladičností: „*a trn se k trnu něhyplně vine / z močálů klíčí sedmilistá
láska / šílený rmen se vzdává kopřivám“.*⁷² „*Láska jako chvějící se tráva / dosud
v zubech / dosud mezi rty / jako mléčné sklo zimního smíchu / zvolna zamlžující
zrak“*⁷³ V básni *Narozeniny* ze sbírky *POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE* básník nabádá
k hledání lásky, láska se ze světa pomalu vytrácí, lidé si nevšímají jeden druhého,
z veršů této básně cítíme strach z odcizení světa. Odcizení se týká jak jednotlivce, tak
skupiny či celé společnosti: „*zbyla-li v kameni láska / rozbijme kámen a hledejme“.*
Ovšem melancholie a baladičnost je místy přerušena a objevuje se i naděje, neboť jak
již je výše jednou uvedeno, u Hanzlíka je láska všemocná, a proto „*není nikdy pozdě
pro dva lidi“*⁷⁴.

I v těchto třech posledních Hanzlíkových sbírkách se nacházejí jména dívek,
ovšem ve srovnání s předešlými sbírkami v menším počtu. Takovými jmény jsou
Alenka a Sofie, jež mají své místo v básních ze sbírky *IKAROS EXISTOVAL – Alenka
před zrcadlem, Pasiáns* a *Lovec*. Josef Hanzlík se v některých básních nechal
inspirovat i milostnými příběhy a vztahy z historie. Tato inspirace je patrná pro báseň
Goethe v Mariánských Lázních ze sbírky *Kde JE ONA HVĚZDA*, při jejímž psaní
básník využil poznatky o seznámení Johana Wolfganga Goetheho s jeho pozdější
láskou Ulrikou von Levetzow. V básních je motiv dívky spíše občasnou zmínkou jen
v několika verších: „*a dívky budou omdlévat / před nekonečnou hrůzou jmen /
vyrytých do stěn Pinkasovy synagogy“*⁷⁵ či „*Tato dívka skrytá v noře květů / jako
v chlorofylovém a hrůzném“*⁷⁶.

⁷¹ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výbor z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 117.

⁷² HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 10.

⁷³ *Tamtéž*, s. 14.

⁷⁴ HANZLÍK, Josef. *Ikaros existoval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 41.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 69.

⁷⁶ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 39.

Motiv dívky ve druhém období básnickovy tvorby, tedy ve sbírkách z 80. let, je zasazen do reality tehdejší doby, takže dívky jsou obklopovány například panelovými domy a televizními obrazovkami.

Motiv krajiny a přírody uvnitř Hanzlíkových veršů

Josef Hanzlík studoval v Karlových Varech, Mariánských Lázních a velkou část života strávil v Praze. Nemůžeme se tedy divit, že ho tato místa poznamenala a odkazy na ně nacházíme i v jeho básních. Krajina, kterou ve svých básních vykresluje, je velice stylizovaná.

V prvním období Hanzlíkovy tvorby, tedy ve sbírkách od prvotiny LAMPA až po sbírku KRAJINA EUFÓRIE, nacházíme méně odkazů na tři města zmiňovaná v úvodu kapitoly než ve sbírkách z 80. let, ale přesto nacházíme. Hned ve své první sbírce Josef Hanzlík odkazuje na Mariánské Lázně básní *Dívčí socha v dešti*. V této básni je mnoho obrazů, jež v podvědomí čtenáře vykreslují podobu této krajiny. Důraz básník klade na dominanty tohoto města, jimiž jsou samozřejmě léčivé prameny a také viadukt. Do Mariánských Lázní se ve své poezii básník vrací až v poslední sbírce KDE JE ONA HVĚZDA básní *Goethe v Mariánských Lázních*. V této básni je naznačen vztah Johana Wolfganga Goetheho k Mariánským Lázním. J. W. Goethe často navštěvoval západočeská lázeňská města. Prvně to byly hlavně Karlovy Vary a později také Mariánské Lázně. Právě v nich, jak se píše v předchozí kapitole *Motiv dívky a lásky uvnitř Hanzlíkových veršů*, poznal svou lásku Ulriku von Levetzow, ani její jméno nezapomněl Josef Hanzlík v této básni připomenout. Verše „*V inspirující zeleni / jako opálový šperk*“⁷⁷ odkazují na zálibu Goetheho ve sbírání minerálů. V závěru básně se nechal básník inspirovat Goetheho dílem Utrpení mladého Werthera: „*a vybere svou daň Poslední podpis: stesk po hrotech řader / vystřelujících přímo proti ústům / jako pistole sebevraha*“.⁷⁸ Na rozdíl od Mariánských Lázní Karlovy Vary se v básnickově tvorbě vyskytují mnohem častěji a to hlavně v posledních třech sbírkách. V některých básních je toto město přítomno v samotném názvu. Ve sbírce POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE tak pojmenoval Hanzlík dvě básně *Karlovy Vary* a *Podzim v Karlových Varech*. Ve sbírce IKAROS EXISTOVAL se toto místo také dostalo do názvu jedné z básní - *Malá mořská víla v Karlových Varech* a ani ve své poslední sbírce na něj Josef Hanzlík nezapomněl, zde mu připadlo místo v názvu básně *Den a noc v Karlových Varech*. Krajina v těchto básních je většinou zasazena do nějakého parku: „*Jako by bylo po dešti /*

⁷⁷ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 31.

⁷⁸ *Tamtéž*, s. 32.

trpytily se tvé oči mezi labutěmi v parku / a mezi větvemi a korunami stromů“.⁷⁹ „*Chodím parkem plným zemřelého listí*“⁸⁰ čteme v básni *Podzim v Karlových Varech*. Ani v souvislosti s Karlovými Vary nevynechal Josef Hanzlík ve své poezii významnou historickou osobnost Johana Wolfganga Goetheho, který toto lázeňské město nesčetněkrát navštívil: „*v kameni četli: Zde sedával Johann Wolfgang von Goethe za / svých častých návštěv lázní*“.⁸¹ V několika básních se střetáváme i s městem Praha nebo s některými místy z Prahy. Ve sbírce ČERNÝ KOLOTOČ v básni *Malý princ* si vede lyrický subjekt páva na provázku po parku Stromovka v Praze.⁸² Ve sbírce IKAROS EXISTOVAL jsou do Prahy zasazeny například básně *Letecký den*: „*Nad zamlženou Prahou / nic nelétá*“⁸³ a báseň *Refrény*: „*a kdesi nad gotickou barokní a renesanční Prahou*“⁸⁴. Báseň *Narozeniny*, již najdeme ve sbírce POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE, se zmiňuje o malém umělém ostrůvku na řece Vltavě v Praze, který dostal název Kampa.⁸⁵ I v poslední sbírce Josefa Hanzlíka *Kde je ona hvězda* nacházíme zmínky o Praze v několika básních, například *Umírání Franze Kafky v sanatoriu Kierling*, *Meteor* nebo *Spánek po havárii Challengeru*. V básni *Umírání Franze Kafky v sanatoriu Kierling* lyrický subjekt ve svých myšlenkách vzpomíná na své rodiště: „*Vrací se domů Do Prahy / k mramorovému stolku / v přítulném šeru Malostranské kavárny*“.⁸⁶

V Hanzlíkových básních se lyrický subjekt velmi často ocitá v parku, zámecké zahradě, lese, na náměstí apod. Doložit to můžeme spoustou básní např.: *Dopis velmi mladé přítelkyni* ze sbírky STRÍBRNÉ OČI, kde hned v jejím úvodu čteme „*V parku na náměstí*“. Celý první oddíl sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE Josef Hanzlík pojmenoval *Mezi labutěmi v parku*. Tento název se odráží v zobrazovaných krajinách jednotlivých básní, které jsou velice stylizované a některé působí až pohádkovým dojmem: „*Ano je tu kdesi azurové pobřeží / ano je tu kdesi ultramarín*

⁷⁹ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 14.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 51.

⁸¹ *Tamtéž*.

⁸² HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 60.

⁸³ HANZLÍK, Josef. *Ikaros existoval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 59.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 37.

⁸⁵ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 28.

⁸⁶ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 33.

*dálek / ano je tu kdesi / sivá a bílá a stříbrná modř / holubích křídel / a chrpový stesk*⁸⁷.

Popis krajiny často navozuje dojem jisté snovosti a v souvislosti s ní se také stal v básních oblíbeným vyobrazením krajiny les: „*Za láskou ach za láskou jsem kráčel lesem jedlovým jenž svítil / od kořenů vzhůru jako obrácená ohnivcová louč*“⁸⁸. Motiv lesa se nachází například také v básni *Potlesk pro Herodesa*: „*Nám povražděným dětem / bylo vyhrazeno zvláštní místo v nebesích / Je zde les / plný rostlin a zvěře / a šedivých jeskyň do nichž zalézáme*“⁸⁹. I v básni *Děšť* ze sbírky KRAJINA EUFÓRIE má motiv lesa své zastoupení: „*o všechno to své dříví / tak marně / nanošené do lesa / [...] / opravdu zavádí děti / dál do lesa*“.⁹⁰ S motivem lesa souvisejí také obrazy jako strom, tráva, mech a květina, jichž v básních Josefa Hanzlíka také najdeme dostatek. Hlavně květiny se staly nepostradatelnou součástí básnickových veršů: „*Lehce se snáší zlatý prach / na naše lůžko pod hvězdami / a my spíme jak v květinách / sami sami*“⁹¹. Květiny básníkovi pomáhají vyjádřit něhu a čistotu, kterou nachází především v dětech a dívkách.⁹²

Jako roční období se často vyskytuje podzim: „*Je to jak podzim. / Příbory, rámy a památky za zemřelé - / to všechno rezaví.*“⁹³, „*V mlhách rozkvétá podzim / a jako v Shakespearovi / hledíme na otevřený hrob: / - Ubohý Yoricku!*“⁹⁴, „*K zemi se v mračnech snáší / podzimní smích plný sazí*“⁹⁵. Podzim v člověku evokuje sychravé počasí, melancholické nálady a snad i proto si našel místo v poezii Josefa Hanzlíka. Promítá se i v názvech některých básní, jako příklad můžeme uvést báseň s názvem *Podzimní slova*, kterou najdeme ve sbírce IKAROS EXISTOVAL. V básni *Semafor* ze sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE básník spojil do jedné básně dvě roční období, a to jaro a podzim: „*v nazlátlém jarním anebo podzimním větru / stéblo v zubech / [...] / v jarním anebo podzimním svetr / s řídítky v nedočkavých*

⁸⁷ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 12.

⁸⁸ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 46.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 70.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 95.

⁹¹ *Tamtéž*, s. 116.

⁹² BLAŽÍČEK, Přemysl. Touha a skutečnost. *Kultura*. 1962, roč. 6, č. 13, s. 6.

⁹³ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 9.

⁹⁴ *Tamtéž*, s. 107.

⁹⁵ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 24.

rukou“⁹⁶. „Normální podzim / Vítr“⁹⁷ či „ v první třetině října“⁹⁸ čteme ve verších v poslední Hanzlíkově sbírce, v básni *Revoluce* nacházíme zase stále se opakující verš „ *V podzimní den*“⁹⁹, který představuje smutnou minulost a který i přes všechny překážky nakonec přejde v jaro. Jaro symbolizuje znovuzrození a opětovné nabytí lidské sebedůvěry: „ *v podzimní den / kdy proti všem zákonům nastalo jaro / s nímž procitly květiny a písně*“¹⁰⁰.

Nejvýraznější popis krajiny v Hanzlíkových básních najdeme zřejmě ve sbírce POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE, ve druhém oddílu nazvaném Pohlednice. První báseň tohoto oddílu pojmenovaná *1 /1946/* představuje velmi podrobný popis krajiny: „ *Je to krajina plná slunce, vůně arniky a kopců s koberci / fialového vřesu. Krajina v níž pstruží potok zavádí děti pod / vlhkou temně zelenou klenbu lesa, mezi balvany a kapradí / ze středověkých pověstí*“¹⁰¹. Tato báseň je rozdělena do pěti slok a každá sloka čtenáři rozšiřuje povědomí o krásách představované krajiny.

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 13.

⁹⁷ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 42.

⁹⁸ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 55.

⁹⁹ HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 79.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, s. 79.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 45.

Hanzlíkova poezie ve dvou dobových kontextech

Josef Hanzlík vydal svou prvotinu na počátku šedesátých let, tedy v době, kdy v Československu docházelo k uvolňování politického i kulturního života a kdy komunistický režim zčásti přistoupil na některé demokratizační principy.

Rok 1960 přinesl novou ústavu, změnu názvu státu na Československá socialistická republika a amnestii pro značnou část politických vězňů. V roce 1961 se konal XXII. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu, ten zapříčinil ve všech státech sovětského bloku tzv. druhou vlnu kritiky stalinismu. Tato kritika ovlivnila ovzduší uvnitř komunistické strany i celého Československa. V prosinci následujícího roku se v Československu uskutečnil XII. sjezd Komunistické strany, jenž poukázal na posuny uvnitř KSČ¹⁰². K viditelné proměně KSČ dochází od roku 1963.¹⁰³ Názory doposud zavrhaných a kritizovaných autorů jsou v této době vnímány mnohem vlídněji a pohlíží se na ně s větší mírou tolerance. Díky postupnému uvolňování se do literatury navrací řada spisovatelů (Bohumil Hrabal).¹⁰⁴ Skutečnost rozvolňování literárního prostoru potvrdil v květnu 1963 v Praze III. sjezd Svazu československých spisovatelů. Spisovatelé požadovali menší vliv politiky v kultuře, snažili se překonat představu schématického socialismu a řada z nich odsoudila komunistické zločiny z padesátých let.¹⁰⁵ Ovšem vedení komunistické strany stále odmítalo zprostit literaturu její politické, ideologické a instrumentální úlohy, a proto byla obnovena činnost ideologické komise a Ústřední výbor KSČ projednával situaci v kulturní oblasti.¹⁰⁶

Volené svazové orgány většinou podporovaly sílící autonomii kulturního života, ještě patrnější to bylo poté, co Ivan Skála, který s tímto směřováním Svazu nesouhlasil, odstoupil z funkce prvního tajemníka a na jeho místo usedl Jiří Šotola. V polovině šedesátých let se proces politického uvolňování dočkal větší živosti. Způsobila to hlavně obměna v řadách komunistických politiků, kde se začala uplatňovat mladší generace (Čestmír Císař, Zdeněk Mlynář aj.). Polovina šedesátých let představuje pro československou kulturu návrat zpět do širšího evropského

¹⁰² KSČ= Komunistická strana Československa

¹⁰³ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 23.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, s. 24.

¹⁰⁵ *Tamtéž*, s. 25.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, s. 27.

i světového kontextu a po roce 1965 získávají někteří z československých tvůrců nesporného uznání i ve světě. Světového uznání se dostalo hlavně české kinematografii, již reprezentovali režiséři jako Miloš Forman, Jiří Menzel, Ivan Passer, Věra Chytilová, Jan Němec ad.¹⁰⁷

Na lednovém zasedání Ústředního výboru KSČ roku 1968 došlo k rozdělení nejvyšší státní a stranické funkce mezi dva nositele. Z funkce prvního tajemníka Ústředního výboru KSČ byl odvolán Antonín Novotný a místo něho nastoupil Alexandr Dubček. Těmito změnami postupně začínalo tzv. Pražské jaro. K dalším událostem Pražského jara se řadí abdikace prezidenta Novotného (březen 1968) a volba Ludvíka Svobody československým prezidentem. V dubnu 1968 byl přijat Akční program KSČ a v červnu parlament schválil zákon o rehabilitaci i novelu tiskového zákona.¹⁰⁸ Reakcí na stanoviska Ústředního výboru KSČ (včetně Akčního programu) a práci zákonodárných orgánů v tzv. polednovém období se stal dokument *Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem*. V tomto dokumentu byly vyjádřeny obavy o další osud obrody veřejného života v Československu. Text vypracoval Ludvík Vaculík a vyšel 27. června 1968 v *Literárních listech* a některých dalších denících (*Práce, Mladá fronta, Zemědělské noviny*). Tento dokument se dělil na dvě části. První část se věnovala kritickému zhodnocení poúnorového Československa a druhá se zabývala nejednoznačným průběhem reformního hnutí. Prohlášení nakonec podepsalo více než 120 000 lidí.¹⁰⁹ Vedení KSČ tento dokument pobouřil a hodnotilo ho jako útok proti základům socialistického zřízení a výzvu k občanské neposlušnosti. Představitelé strany se obávali možné reakce států Varšavské smlouvy, které již od února 1968 sledovaly a ostře kritizovaly reformní dění v Československu. Dva tisíce slov razantně odmítl Sovětský svaz i většina zemí východního bloku.¹¹⁰ Obavy se vyplnily a události vyústily 21. srpna 1968 v intervenci vojsk pěti států Varšavské smlouvy – Sovětského svazu, Bulharska, Německé demokratické republiky, Polska a Maďarska – do Československa.¹¹¹

¹⁰⁷ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 28.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, s. 40.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, s. 42.

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 42.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 45.

Okupace vyvolala mezi občany Československa obrovský odpor a odhodlání ubránit československou reformu. Došlo k obsazení rozhlasu, televize a omezení činnosti dalších medií okupačními vojsky. Komunikace ve společnosti měla tak dosti ztížené podmínky. Proti okupaci se 23. srpna konala i protestní generální stávka. Nakonec nejvyšší ústavní i straničtí představitelé byli odvezeni na jednání do Moskvy, kde podepsali 26. srpna tzv. moskevský protokol. Přesné znění moskevského protokolu československá veřejnost neznala. Společnost doufala, že výdobytky z období politického uvolnění se udrží, a byla ochotna za ně bojovat. Ovšem v souvislosti s přítomností sovětských vojsk na československém území bylo o výsledku těchto snah předem rozhodnuto. Potvrdila to následující ustanovení – 3. září 1968 vydal Úřad pro tisk a informace první pokyny omezující svobodu slova a 12. září byl zřízen Vládní výbor pro tisk a informace. Cenzura, k jejímuž zrušení došlo v květnu 1968, se opět vrátila.¹¹²

Společnost se nechtěla smířit s opuštěním obrodných tendencí, a proto v prvním čtvrtletí roku 1968 dochází k masovým manifestacím. Jednou z manifestací byl například pohřeb studenta Karlovy univerzity Jana Palacha, který se upálil na protest proti nastupujícím poměrům. Další příležitostí k vyjádření odporu proti okupantům se stala oslava vítězství československých hokejistů nad Sovětským svazem na mistrovství světa ve Stockholmu. Naděje a touhy Pražského jara byly definitivně ukončeny 17. dubna 1969, kdy byl zvolen prvním tajemníkem komunistické strany Gustav Husák. S nástupem Gustava Husáka došlo k tzv. normalizaci ve všech oblastech kultury, politiky a hospodářství. V souvislosti s ní proběhly personální čistky. Odborníci v oboru byli nahrazeni často méně schopnými, což vedlo k všeobecnému úpadku společnosti.

Všechny výše zmíněné události 60. let představují první z dobových kontextů, do něhož zasazujeme Hanzlíkovu poezii. Z prvního období Hanzlíkovy básnické tvorby máme celkem osm sbírek, sedm z nich bylo vydáno v šedesátých letech, osmá sbírka vyšla na počátku sedmdesátých let. V tomto prvním období byl tedy Josef Hanzlík velice plodný, neboť od vydání prvotiny v roce 1961 zásobil

¹¹² JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 45.

čtenáře téměř každý rok jednou sbírkou až do roku 1967, kdy mu vyšla sbírka POTLESK PRO HERODESA. Následovala pětiletá pauza a vydání KRAJINY EUFÓRIE.

Básně v tomto období naplňuje romantický impuls, s jehož pomocí se formuje protest lyrického hrdiny proti lidské malosti a citové omezenosti. Hlavním bodem Hanzlíkovy tvorby je tematizace zážitků z 2. světové války. Básníkův lyrický subjekt popisuje ze svého pohledu válečné události a ve snaze o maximální zdůraznění lidského rozměru pracuje s detaily a s jejich „autentickými“ výroky. Hlavní hrdiny představuje skrze jejich charakteristický rys či skrze detail: „*Stará paní von Loewe / měla chorobný návyk na černou kávu / a dostávala ji po celou válku / v balíčcích od svých statečných vnuků.*“¹¹³ V poezii 60. let Hanzlík vytváří svůj velmi citlivý svět, který rozvinul do pestrých až bizarních poloh. Tyto verše vzpomínají a kritizují utrpení obětí fašismu, jimiž jsou v Hanzlíkově poezii převážně děti. Mrtvé děti v básnickových verších mají varovat před samozřejmostí lidské existence a nutit čtenáře k zamyšlení. Josef Hanzlík dokázal zaznamenávanou skutečnost vyjádřit pomocí velké míry fantazie, emocionality a přitom se odpoutat od logických stereotypů. Typické je také vytváření jistých kontrastů – jemného s obhroublým, soustrasti s krutostí. Expresivita se v Hanzlíkově tvorbě objevuje především v souvislosti s tematikou smrti či nenávisti: „*kde krvácejí lustry jako rozpáraní psi nohama vzhůru*“¹¹⁴. Jeho poezie je často adresná a vyzývavá¹¹⁵: „*Nádherná láska po celou noc / přijď / přijď a nečekej až zítra*“¹¹⁶.

V těchto Hanzlíkových sbírkách dochází k časté proměně vyjádření, ale tematické a myšlenkové hledisko zůstává stejné. Josef Hanzlík se snažil vyjádřit konkrétní prožitek s velkou mírou autenticity. Některé z Hanzlíkových básní byly založeny na principu hry, která jim dávala možnost ztvárnit nejrůznější témata a vložit do nich potřebné emocionální zabarvení.¹¹⁷ K velké proměně v básnickově vyjádření došlo ve sbírce ÚZKOST. Tato šestá básnickova sbírka se skládá ze sedmadvaceti variací na úzkost, které často inklinují ke gnómickému vyjadřování

¹¹³ HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. Praha: Mladá fronta, 1961, s. 19.

¹¹⁴ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 31.

¹¹⁵ KOŽMÍN, Zdeněk. Průsečky Hanzlíkovy poezie. *Plamen*. 1964, č. 12, s. 65.

¹¹⁶ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 45.

¹¹⁷ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16. - 18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 296.

a pokládají otázky bez odpovědi: „*Jsem už naživu? / Jste už naživu a zdrávi? / [...] / Procitl tvůj život? / Procitla má smrt?*“¹¹⁸. Básně v této sbírce se vyznačují velkou jazykovou stručností a mnohé z nich jsou pouhým sledem rozvitých substantiv a imperativů.¹¹⁹ Poezii šedesátých let uzavírá sbírka KRAJINA EUFÓRIE, která obsahuje verše z konce desetiletí. Lyrický subjekt v této sbírce prochází krajinou, ve které bloudí, nenalézá blízkost lásky, neslyší hlas poezie a nenalézá smysl života.

Druhý dobový kontext, do kterého zařazujeme Hanzlíkovu poezii, představují léta sedmdesátá a osmdesátá. V Československu počátkem sedmdesátých let došlo k nastolení tvrdého politického kurzu, který samozřejmě zasáhl i uměleckou tvorbu, ta měla opět respektovat normy socialistického realismu. Oficiální literární život opět řídil aparát spisovatelského svazu ovládaný komunistickou stranou. Došlo tak k proměně literární scény, kterou brzy zaplnily knihy ambiciózních, ale průměrných a podprůměrných autorů, kteří byli ochotni vyhovět režimu. Během času se v československé kulturní sféře a tedy i v literatuře vytvořily dva proudy: oficiální a neoficiální. Oficiální proud netvořili pouze ti, kteří se současným stavem souhlasili, ale i ti, již se s ním neztotožnili. Spisovatelé, kteří se současným stavem nesouhlasili, ale přesto působili v oficiální sféře, se snažili v rámci omezených možností tvořit a vyjadřovat své názory a tím posunovat možné hranice.¹²⁰ Neoficiální proud stál v přímém střetu s režimem a postupně si vytvořil vlastní komunikační prostor strojopisného samizdatu. Domácí neoficiální proud se mohl opřít i o komunikační prostor exilový, který měl fungující nakladatelství schopná v knižní podobě prezentovat to nejpodstatnější ze zapírané domácí i zahraniční literatury.¹²¹

Pravidla pro působení v oficiální literární sféře vznikala ve vedení strany a státu. Vliv na ně měl Miroslav Müller (pseudonym Miroslav Kapek), který od jara roku 1972 zastával z hlediska ideologického řízení uměleckých organizací a jejich činností rozhodující postavení vedoucího oddělení kultury Ústředního výboru

¹¹⁸ HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, s. 91.

¹¹⁹ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., s. 219.

¹²⁰ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1969-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. IV., s. 16.

¹²¹ *Tamtéž*.

KSČ.¹²² Normalizační režim na konci roku 1970 ustavil přípravný výbor nového svazu českých spisovatelů, do něhož mohli vstoupit pouze spisovatelé loajální k politice KSČ. Kolem tohoto přípravného výboru normalizačního Svazu se neseskupili příliš výrazné osobnosti a kromě Kainara k němu přistoupilo jen několik spisovatelů, kteří získali respekt u publika a kritiky (Norbert Frýd, Miroslav Florian, Ladislav Fuks, Josef Hanzlík, Vilém Závada). Ministerstvo vnitra na konci roku 1971 schválilo stanovy nového Svazu českých spisovatelů a heslem této nové spisovatelské organizace bylo: „*Literatura do služeb socialismu – do služeb člověka*“.¹²³

Ve Svazu českých spisovatelů i ve Svazu československých spisovatelů se počátkem osmdesátých let nedělo nic zásadního. Normalizátoři české literatury setrvali ve funkcích ředitelů a vedoucích redaktorů beletristických nakladatelství a podíleli se na prosazování politické linie komunistické stany. Ke změně došlo na III. sjezdu Svazu českých spisovatelů, kde byl osmasedmdesátiletý Josef Rybák vystřídán ve funkci předsedy české spisovatelské organizace Ivanem Skálou a celkově se do popředí dostávají mladší ambiciózní literáti z generace pětatřicátníků.¹²⁴ Velkého mezinárodního úspěchu dosáhla česká literatura v osmdesátých letech, kdy byla básníku Jaroslavu Seifertovi udělena Nobelova cena za literaturu. O dva roky později tento těžce nemocný tvůrce zemřel. V této době se již ukazuje dosavadní politika Komunistické strany Československa jako neudržitelná. Po zvolení Michaila Gorbačova generálním tajemníkem Komunistické strany Sovětského svazu (počátek roku 1985) došlo ve východním bloku k rozsáhlým demokratizačním posunům. Termíny jako perestrojka (přestavba) a glasnost' (nahlas mluvit o problémech) se staly základem pro Gorbačovu reformní politiku a snažily se značně liberalizovat celý kulturní prostor.¹²⁵ Konec osmdesátých let souvisí s ukončením vládnoucí pozice KSČ v Československu. Od 17. listopadu do 29. prosince 1989 probíhaly v Československu revoluční změny, které vedly k pádu komunistické strany a přeměně politického zřízení na demokratické principy.

¹²² *Tamtéž*, s. 26.

¹²³ JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1969-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. IV., s. 27.

¹²⁴ *Tamtéž*, s. 45.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 47.

Neměli bychom však ani zapomenout na celosvětový konflikt, jakým byla studená válka probíhající mezi léty 1947 – 1991. Byl to stav politického a vojenského napětí mezi komunistickými státy – zejména Sovětským svazem a jeho satelity a západními státy, především USA a jejich spojenci. Jak USA, tak i SSSR vlastnily a dodnes vlastní jaderné zbraně, jejichž užití by vedlo k nevyčísitelným škodám po celém světě. Strach z atomové katastrofy je patrný i v posledních třech Hanzlíkových sbírkách.

Tyto historické události vytvářejí druhý dobový kontext Hanzlíkovy poezie. V sedmdesátých letech se Josef Hanzlík vytratil z poezie a svou energii vnášel do jiných literárních oblastí, kterými byly knihy pro děti a televizní nebo filmové scénáře. Prvním návratem bylo vydání výboru jeho dosavadní poezie nazvaného LÁSKA POD MOSTEM z roku 1980, ke kterému ho přemluvil básník a literární teoretik Josef Peterka. Tento výbor obsahuje i několik nových básní ze sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE, která je po desetileté pauze básnickovou devátou sbírkou. Josef Hanzlík v ní navazuje na předešlé verše z šedesátých let, ale dochází v ní i k výrazným proměnám, ostatně jako v celém druhém období básnickovy tvorby. Znovu se objevuje již známý motiv setkání s brutalitou fašismu.

Ve druhém období své tvorby vydal Josef Hanzlík tři básnické sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE, IKAROS EXISTOVAL a KDE JE ONA HVĚZDA. Pro tyto tři poslední básnickovy sbírky je typický příklon k objektivizaci, kvůli které došlo k oslabení původního romantického impulsu. Pocit ohroženosti člověka atomovou katastrofou Hanzlíka přivádí ke kontaktu s tvrdou podobou současné reality, k pocitům deziluze a úzkosti. Jeho básně působí mnohem konkrétnějším, civilnějším dojmem a oproti sbírkám předchozím zjednodušil svůj výraz. To nejspíše souvisí i s věkem básníka, kterému v době vydání sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE je více než čtyřicet let a zřejmě již našel pro svou tvorbu vhodnou polohu vyjádření. V těchto sbírkách pozorujeme také básně odrážející životní bilanci i strach z pocitu stárnutí. U Hanzlíka dochází k jistému ztuhnutí témat, osobnějšímu výrazu a zjednodušení, ovšem díky těmto skutečnostem dochází k tomu, že jeho verše nabývají na významu.

Ve dvou posledních Hanzlíkových sbírkách se objevují verše v anglickém jazyce: „*I just know you say I love you...*“¹²⁶, „ – *Mama can I have that big elephant / over there?*“¹²⁷. Výskyt veršů v anglickém jazyce nejspíše souvisí s uvolněním politických poměrů v kultuře od poloviny osmdesátých let, neboť pochybujeme, že by jejich užití bylo možné v období normalizovaných let sedmdesátých.

Sbírkky z osmdesátých let naznačují jistou stagnaci básníkovy vývoje. Vynalézavost a mnohotvárnost básníkovy projevu, typická pro jeho předchozí tvorbu, byla nahrazena stereotypním opakováním.¹²⁸

¹²⁶ HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 40.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 56.

¹²⁸ *Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech táni, kolotání a --zklamání : materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16.-18. června 1999*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, s. 300.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo srovnání dvou etap básnického díla Josefa Hanzlíka, a sice veršů z šedesátých a osmdesátých let 20. století, z hlediska tematického, motivického, výrazového a ideového. Při jejich porovnávání vycházím ze všech jedenácti autorových sbírek. V této práci nejprve představuji nastupující mladou generaci básníků, jejímž hlavním představitelem se stal Josef Hanzlík. Josef Hanzlík na sebe strhnul pozornost po vydání své prvotiny v roce 1961, již pojmenoval *Lampa*. *Lampa* jakoby mu posvětila na další básnickou cestu a Josef Hanzlík vydával jednu básnickou sbírku za druhou. Z první etapy jeho básnického díla máme celkem osm sbírek, mezi ně řadíme i sbírku *Krajina Eufórie*. Přestože vyšla až na počátku sedmdesátých let, obsahuje verše z let šedesátých. Do druhé etapy básnického díla, tedy do osmdesátých let, spadají tři poslední Hanzlíkovy básnické sbírky: *POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE*, *IKAROS EXISTOVAL* a *KDE JE ONA HVĚZDA*.

V této práci jsem se zaměřila na rozbor tří, dle mého názoru hlavních, motivů objevujících se v básnickových sbírkách. Mezi hlavní motivy jsem zařadila motiv dítěte zraňovaného válkou, motiv dívky a lásky a motiv přírody a krajiny. Všechny zmíněné motivy jsem se pokoušela zachytit ve všech vyskytujících se podobách uvnitř básnickových sbírek. Svá tvrzení dokládám množstvím ukázek z básnickových veršů, u nichž vždy odkazuji na sbírku a stránku, ve které je lze dohledat. Závěrečnou kapitolu jsem věnovala dobovému kontextu, neboť ten s básnickovou tvorbou nepochybně souvisel. Snažila jsem se podat obraz šedesátých až osmdesátých let, v tom mi byly hodně nápomocny *DĚJINY ČESKÉ LITERATURY III. A IV. DÍL*.

Pro první etapu básnického díla Josefa Hanzlíka je typický romantický impuls, který vychází z jeho básní a který, kvůli přílišné objektivizaci, postrádáme ve druhé etapě. Motiv dítěte zraňovaného válkou se v první etapě básnickova díla objevuje mnohem častěji a tyto básně působí na čtenáře mnohem citlivěji než v básních z let osmdesátých. Motiv dítěte často odkazuje na utrpení židovských dětí, které byly zabity v koncentračních táborech. V první etapě básnického díla staví Josef Hanzlík dítě do pozice marné oběti, ta se proměňuje ve druhé etapě, kdy motiv dítěte představuje záruku lepší budoucnosti lidstva. Motiv dívky zobrazuje básník

v nejrůznějších podobách, přes malou židovskou dívku Hannele, dospívající Lucii, která odjíždí do koncentračního tábora, dvanáctiletou dívku, která svou vnitřní velikostí přerůstá dům, Annemarii Luisu, která již ztrácí důvody žít, Ester, kterou básník nabádá, aby pomohla mrtvým dětem, až po Alenku, Sofii a Ulricku von Levetzow z básnickovy tvorby v osmdesátých letech. Na rozdíl od let šedesátých, ve kterých je motiv dívky povětšinou zasazen do neurčitého prostředí, dívky z osmdesátých let obklopuje realita současného světa, kterou představují panelové domy a televizní obrazovky. Láska se stala nedílnou součástí básnickových veršů obou vývojových etap, zatímco v první etapě se jí staví do cesty především minulá válka, v etapě druhé Hanzlík nabádá lidstvo k hledání lásky, neboť má strach z postupného odcizování mezi lidmi. Přírodu a krajinu nacházíme v Hanzlíkových básních vždy velice stylizovanou. Pro básně z 80. let je typické umístění lyrického subjektu do nějakého parku. Josef Hanzlík se především v básních z 80. let vrací do míst, která v jeho životě po nějakou dobu figurovala, takovými městy byly Karlovy Vary a Mariánské Lázně, na něž nacházíme v jeho tvorbě nemálo odkazů.

V básních z 80. let uhasíná fantaskní rovina, kterou básník rozvíjel ve sbírkách z 60. let, dochází v nich k jistému uklidnění. Josef Hanzlík v této druhé básnické etapě rekapituluje dosavadní život, v básních se odráží životní bilance a objevuje se také strach z pocitu stárnutí. Častým závěrem těchto básní bývá nevyhnutelná smrt.

Hlavním tématem Hanzlíkovy tvorby se stala ničivá válka. Druhá světová válka, kterou prožil jako malé dítě, ho velmi poznamenala a provázela celou jeho básnickou tvorbou. V 80. letech do jeho poezie vstoupil i strach z užití jaderné zbraně a s ním související strach ze zániku lidstva. Ve sbírkách z šedesátých let dochází k časté proměně básnickova výrazu, zatímco ve sbírkách z osmdesátých let jakoby se jeho výraz ustálil a v mnohém zjednodušil. Toto ustálení si vysvětlují vyzrálostí básníka, jemuž je v době jeho druhé vývojové etapy přes čtyřicet let, a tak si zřejmě našel svůj osobnější básnický výraz. Díky tomuto zjednodušení nabývají mnohé z jeho básní na významu. Sbírky z osmdesátých let naznačují jisté ustrnutí básnickova vývoje.

Josef Hanzlík píše své básnické sbírky v době, kdy má v Československu rozhodující postavení komunistická strana, která si své vůdčí postavení drží od roku

1948 do revoluce roku 1989. Mnohým básníkům bylo v této době zakázáno publikovat, Josef Hanzlík k nim však nepatřil. Po většinu sedmdesátých let se z poezie vytratil a psal spíše pohádky a televizní a filmové scénáře, navrátil se až na konci sedmdesátých let vydáním výboru své dosavadní poezie nazvaném *Láska pod mostem*. Josef Hanzlík rozhodně nepatřil k básníkům píšícím pro režim. Jak sám řekl v rozhovoru pro časopis Tvar, chtěl publikovat, a tak byl občas ochoten udělat i kompromis.¹²⁹ Takový kompromis představovala i báseň *Praha 25. únor* ze sbírky POŽÁR BABYLÓNSKÉ VĚŽE. Ovšem v této Hanzlíkově sbírce najdeme i skrytou alegorii o krachu komunistického projektu šťastné budoucnosti lidstva, kterou představuje závěrečná báseň *Požár babylónské věže*.¹³⁰

Josef Hanzlík po vydání své poslední básnické sbírky KDE JE ONA HVĚZDA, zanechal psaní poezie, což shledávám jako obrovskou škodu, a dovolím si tvrdit, že jsme tak byli ochuzeni o mnohé další vynikající básnické sbírky.

¹²⁹ JAREŠ, Michal a Lubomír KASAL. Nikdy nic není černobíle: Rozhovor s Josefem Hanzlíkem. *Tvar*. 2006, č. 9, s. 5.

¹³⁰ KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, s. 251.

Resumé

Tato bakalářská práce se zabývá poezií Josefa Hanzlíka. Jejím cílem bylo porovnání dvou etap básnickova díla, a sice veršů z šedesátých let s verši z let osmdesátých. Práce představuje nastupující mladou generaci básníků šedesátých let, stručně rozebírá každou z Hanzlíkových sbírek, pozornost věnuje třem hlavním motivům jeho díla (motiv dítěte, dívky a přírody) a v poslední kapitole stručně vykresluje dobový kontext básnickovy tvorby.

Závěr této bakalářské práce obsahuje výsledné porovnání dvou etap básnického díla z hlediska tematického, motivického, výrazového a ideového.

Seznam použité literatury

Primární literatura

- HANZLÍK, Josef. *Bludný kámen*: 1960-1961. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1962, 82 s.
- HANZLÍK, Josef. *Černý kolotoč*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1964, 72 s.
- HANZLÍK, Josef. *Ikaros existoval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986, 73 s.
- HANZLÍK, Josef. *Kde je ona hvězda*. ilustroval Václav Špale. Praha: Československý spisovatel, 1990, 73 s.
- HANZLÍK, Josef. *Krajina Eufórie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1972, 98 s.
- HANZLÍK, Josef. *Lampa: verše z let 1958-1960*. Praha: Mladá fronta, 1961, 69 s.
- HANZLÍK, Josef. *Láska pod mostem: výběr z poezie*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1980, 138 s.
- HANZLÍK, Josef. *Potlesk pro Herodesa*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1967, 57 s.
- HANZLÍK, Josef. *Požár babylónské věže*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, 89 s.
- HANZLÍK, Josef. *Stříbrné oči*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1963, 69 s.
- HANZLÍK, Josef. *Úzkost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1966, 58 s.
- HANZLÍK, Josef. *Země za Paříží*. 1. vyd. Brno: Krajské nakladatelství, 1963, 44 s.

Sekundární literatura

Knižní publikace

- JANOUSEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1958-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. III., 688 s. ISBN 978-20-200-1583-9.
- JANOUSEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1969-1989*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, sv. IV., 977 s. ISBN 978-80-200-1631-7.
- KŘIVÁNEK, Vladimír. *Býti básníkem v Čechách: studie a eseje o české poezii od Máchy po dnešek*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, 166 s. ISBN 80-86039-83-8.
- KŘIVÁNEK, Vladimír. *Kolik příležitostí má báseň: kapitoly z české poválečné poezie 1945-2000*. Vyd. 1. Brno: Host, 2007, 397 s. ISBN 978-80-7294-227-5.

Zlatá šedesátá: česká literatura a společnost v letech tání, kolotání a --zklamání: materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR 16. - 18. června 1999. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2000, 420 s. ISBN 80-85778-27-0.

Recenze

Recenze na sbírku Bludný kámen

KARPATSKÝ, Dušan. Bludný i úhelný kámen srdce. *Plamen*. 1962, č. 6, s. 111-113.

OPELÍK, Jiří. Poezie výzev, poezie gest. *Host do domu*. 1962, č. 9, s. 237.

BLAŽÍČEK, Přemysl. Touha a skutečnost. *Kultura*. 1962, roč. 6, č. 13, s. 6.

PETŘÍČEK, Miroslav. Básnická skutečnost a dekorace. *Host do domu*. 1963, č. 10, s. 432.

Recenze na sbírku Černý kolotoč

VACÍK, Miloš. Proces básnického poznání a poetiky. *Literární noviny*. 1964, roč. 13, č. 25, s. 5.

Recenze na sbírku Ikaros existoval

KŘIVÁNEK, Vladimír. Na dětské planetě Zemi. *Rudé právo*. 1986, 21. 10., s. 5.

Recenze na sbírku Kde je ona hvězda

KŘIVÁNEK, Vladimír. Poezie úzkosti, vzpomínek a touhy. *Tvorba*. 1990, č. 45, s. 10.

Recenze na sbírku Požár babylónské věže

KŘIVÁNEK, Vladimír. Biblický apokryf aneb Básníkův spor o člověka. *Kmen*. 1982, č. 11, s. 11.

Internetové zdroje

MED, Jaroslav. Josef Hanzlík. *Slovní české literatury po roce 1945* [online]. 2008 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1016>.

Články

DOSTÁL, Vladimír. Nová básnická generace. *Kultura* 5. 1961, č. 33.

HOLÝ, Jiří. Generace šedesátých let. *Česká literatura*. 1966, roč. 44, č. 2, s. 147.

JAREŠ, Michal a Lubomír KASAL. Nikdy nic není černobíle: Rozhovor s Josefem Hanzlíkem. *Tvar*. 2006, č. 9, s. 1,4-5.

KOŽMÍN, Zdeněk. Průsečíky Hanzlíkovy poezie. *Plamen*. 1964, č. 12, s. 63-68.

POHORSKÝ, Miloš. Jeden z mladé poezie. *Rudé právo*. 1964, 7. 8., s. 3.

VACÍK, Miloš. Mládí na křižovatkách. *Rudé právo*. 1969, 18. 4., s. 5.

VERECKÝ, Ladislav. Nový záruční list (Na okraji jedné básnické prvotiny po sedmadvaceti letech), *Lampa*, s. 111-116.

Další články k tématu

BRABEC, Jiří. Tvorba a veršování: Josef Hanzlík: Stříbrné oči. *Kulturní tvorba*. 1963, č. 47, s. 10.

ČERVENKA, Miroslav. Pozoruhodná prvotina. *Host do domu*. 1961, č. 9, s. 426.

DOLEŽAL, Bohumil. Poezie Josefa Hanzlíka. *Tvář*. 1965, č. 5, s. 22-24.

HÁJEK, Jiří. První z řady, aneb sluší smutek Hanzlíkovi?. *Plamen*. 1961, č. 11, s. 107-109.

HOLOUBEK, Jaroslav. Poezie není jenom sen. *Kmen*. 1988, č. 7, s. 5.

JAREŠ, Michal. Za Josefem Hanzlíkem. *Tvar*. 2012, č. 4, s. 7.

LANGEROVÁ, Marie. Generace siroteků (básnické debuty 60. let). *Tvar*. 1999, roč. 10, č. 2, s. 1-4.

PEŠAT, Zdeněk. Dvě tváře Josefa Hanzlíka. *Literární noviny*. 1967, č. 31, s. 4.

SUS, Oleg. Soudit poezii. *Host do domu*. 1962, roč. 9, č. 4, s. 165 - 167.

VRBA, František. Dvě druhé. *Literární noviny*. 1962, roč. 11, č. 28, s. 4.